

Till kamp för sedlig lyftning : fyra
föredrag vid opinionsmötet å
Musikaliska akademien i Stockholm
den 14 mars 1909

Svenska riksförb. mot osedlighet i litteratur, präss
och bild
1909

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
 - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
 - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
 - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

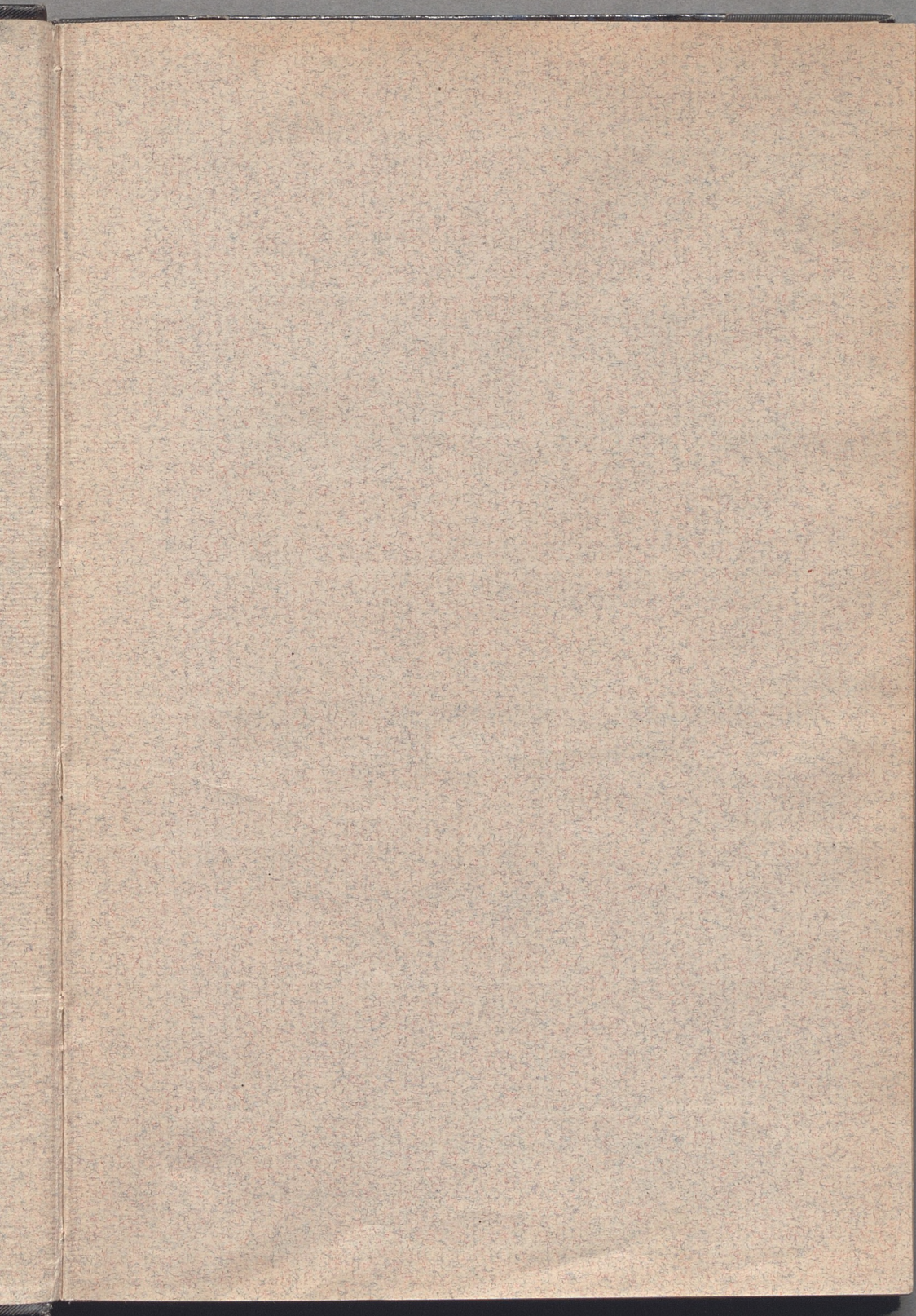
Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

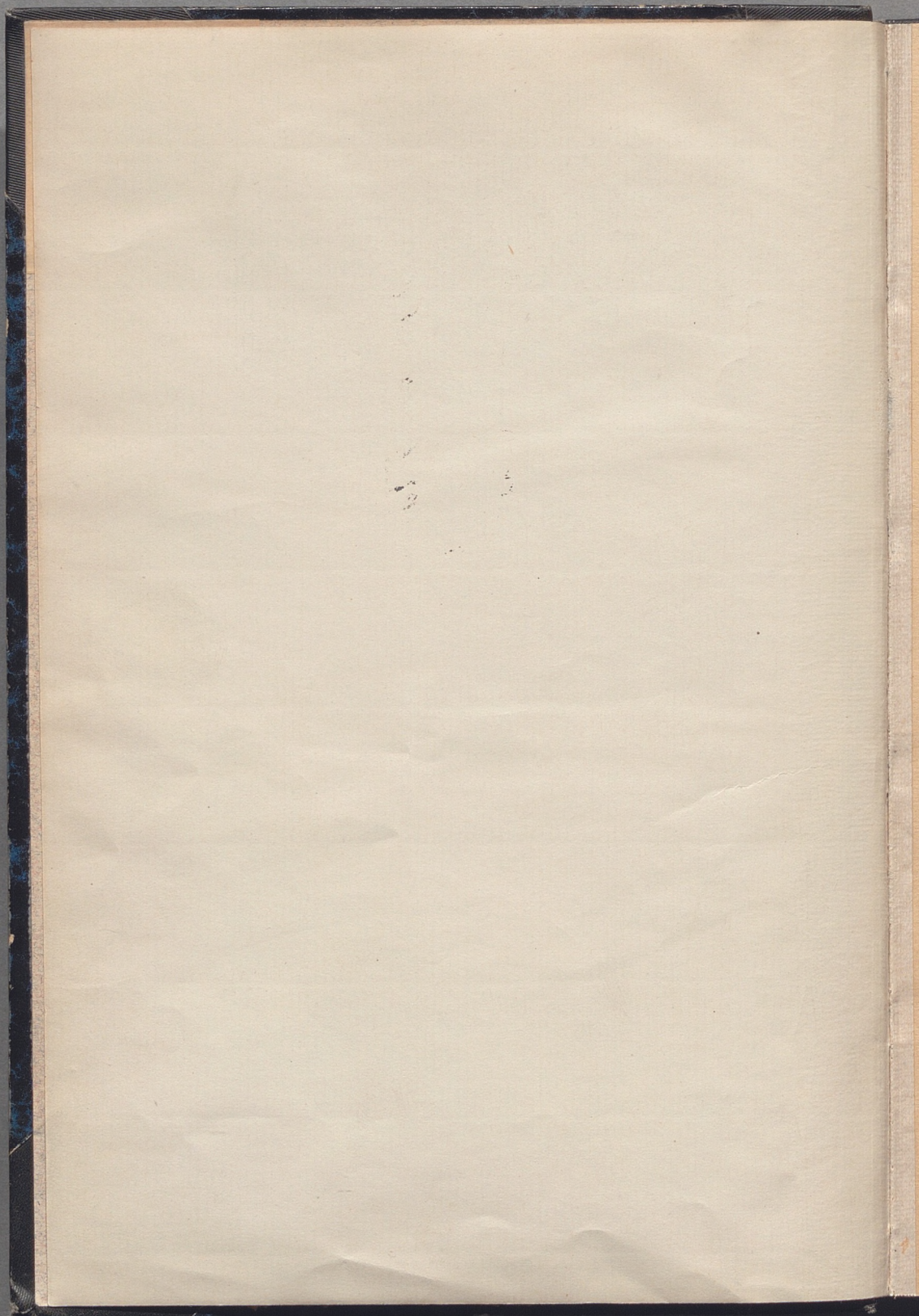
Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

Unders.
Umg.
Sällsk.

Unders.
Umg.
Sällsk.

o

SKRIFTSERIE UTGIFVEN AF
SVENSKA RIKSFÖRBUNDET
MOT OSEDLIGHET I LITTE-
RATUR, PRÄSS OCH BILD

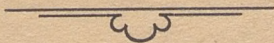
N:r 1

TILL KAMP FÖR SEDLIG LYFTNING

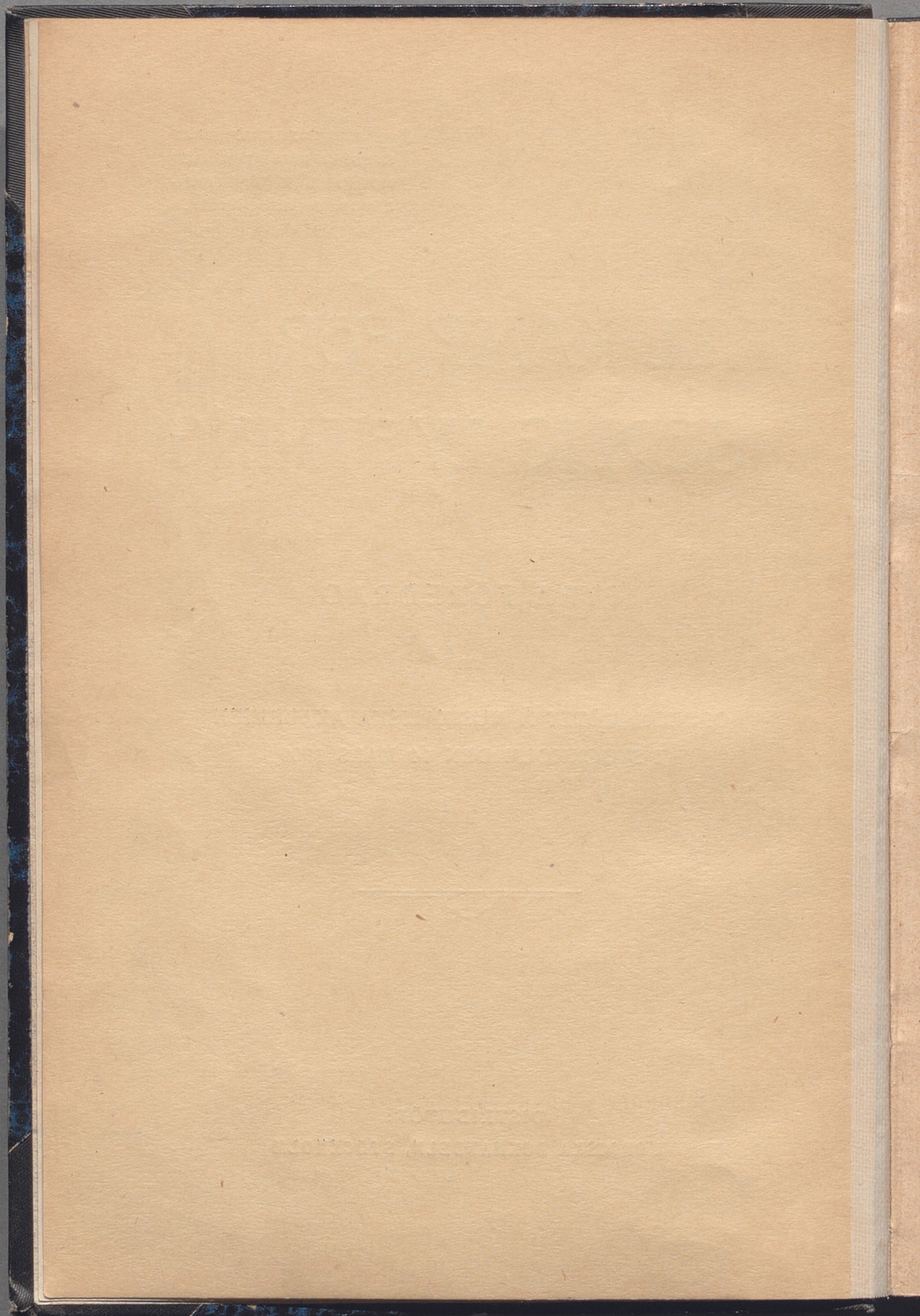
FYRA FÖREDRAG

VID

OPINIONSMÖTET Å MUSIKALISKA AKADEMIEN
I STOCKHOLM DEN 14 MARS 1909

DISTRIBUTÖR:
NORDISKA BOKHANDELN, STOCKHOLM

SKRIFTSERIE UTGIFVEN AF
SVENSKA RIKSFÖRBUNDET
MOT OSEDLIGHET I LITTE-
RATUR, PRÄSS OCH BILD

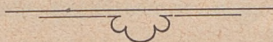
N:r 1

TILL KAMP FÖR SEDLIG LYFTNING

FYRA FÖREDRAG

VID

OPINIONSMÖTET Å MUSIKALISKA AKADEMIEN
I STOCKHOLM DEN 14 MARS 1909

DISTRIBUTÖR:
NORDISKA BOKHANDELN, STOCKHOLM

STOCKHOLM
VICTOR PETTERSONS BOKINDUSTRI A.-B.
1909.

Mot förskämning i litteratur och präss.

Inledningstal

af

Cecilia Bååth-Holmberg.

Svenska kvinnor och män, ärade församling!

Det kan synas djärft och förmätet, att jag dristar mig öppna denna dagens möte, när jag nu å detta samfunds vägnar, *Svenska Riksförbundet mot osedlighet i litteratur, präss och bild*, hälsar alla dem välkomna, som lyssnat till dess inbjudan och infunnit sig här i afton.

Såsom ordförande i dess interimsstyrelse har denna förpliktelse kommit att åligga mig, ehuru visserligen långt bättre krafter stått att finna för denna uppgift.

Då jag nu går att i korthet framlägga grunddragen i denna nybildade organisation, ber jag få betona två punkter:

Först att mina ord i många stycken äro — och måste vara — endast uttryck för min personliga åskådning, ehuru jag dock har den förvissning, att de i väsentlig mån äfven återgifva den uppfattning, som hyllas af detta förbunds medlemmar och af inbjudarne till detta möte.

För det andra att jag icke kan klarlägga motiven särskildt för den kamp, som förbundet vill upptaga mot urartning inom en viss del af litteraturen utan att om ock i största korthet gifva en framställning af själfva den *tidsanda och lifsriktning*, som uppbäres och framföres af den här åsyftade dekadensen. Ty det gifves ett starkt inbördes förhållande mellan lifvet och dess spegel diktningen.

Den första impulsen till detta möte gafs af lifvet själf.

Med sorg och fruktan har jag, liksom många andra, under flera år varsnat inom både bokvärlden och ungdomsvärlden en ny anda, som i sina följder måste medföra stora olyckor.

Ett uttryck af denna min farhåga var ett offentligt ord i höstas i en hufvudstadstidning. *Ett* resultat åter häraf blef att för mig personligen bereddes inblickar i sådana olyckor, icke såsom bilder af en skrämnd fantasi, utan såsom verkligheter; jag fick se, huru hemlycka sköflats; jag fick se, hur i goda, bildade hem unga döttrar fått sitt lifsöde djupt förvanskadt under inflytande af en oförsynt framburen s. k. lifslära.

Och jag har funnit, att denna min erfarenhet delas af mångfaldiga andra, både män och kvinnor.

Tanken att genom ett opinionsmöte, hvartill många hundra personer öfver hela landet inbjudit, en folkmening med kraf på högre och renare luft särskildt inom en viss riktning af litteraturen skulle göra sig hörd, omfattades strax af många, som voro villiga att gå i spetsen för denna inbjudning. Bland dem yttrades snart en önskan om en fastare sammanslutning till ett planmässigt och fortsatt arbete för utbredandet af nämnda folkopinion.

Planen till ett arbetsprogram utvidgades:

Man skulle medverka till en sedlig höjning inom *alla* samhällsklasser och ej *endast* inom dem, där den egentliga skönlitteraturen har en så oförneklig makt. Man ville sålunda medverka äfven till ett mera än hittills varaktigt utrotande af förbrytareromaner, af osedliga bilder i vykort och sensationella biografförevisningar m. m., hvilket allt vädjar utom till skolungdom företrädesvis till de kroppsarbetande klassernas ungdom både i stad och på land; och man ville till sist äfven medverka för en högre sedlig ansvarskänsla inom en viss del af vår tidningspräss.

Så fördomsfritt sågo de första grundläggarna af denna organisation sin uppgift, att de utan hänsyn till politiska, religiösa eller sociala olikheter vände sig till representanter för hem och skolor i vida kretsar, enär de ansågo, att en i sak som denna, ytterst en kamp för

hemmens och ungdomens lycka, *alla* skulle kunna mötas och enas.

Röster af i vissa punkter oliktankande höjdes mot detta program: dess sista del, som afsåg mera de arbetande klasserna, kunde man vara med om; dess första, mot litterär förskämning, ansåg man däremot dels farlig, emedan den skulle kunna misstydas såsom ett otillbörligt ingripande i och mästrande af den individuella författare- och konstnärsfriheten; dels ansåg man en sådan protest oriktig, enär man ej ville erkänna den erotiska litteraturen — den s. k. könlitteraturen — såsom en urartning.

På dessa invändningar svarades:

Den protest, som man förberedde, innehöll intet angrepp mot konstens och litteraturens frihet, ty det är ej på denna fullkomligt obestridda rätt, som tonvikten skall läggas; det vore att i grund förvrida hvad saken här gäller: nämligen kampen för eller emot en ny *moral*, som i litteratur och lif vill tränga undan den hittillsrådande, ej reformerande dess brister, men helt tillintetgörande densamma.

Och i denna kamp sitta dessutom konstnärer och författare ej inne med sista domsordet. Detta måste uttalas af målsmän från det område, som här hotas: *hemmens och ungdomens*. Må man också hos oss lyssna till den berömde tyske konstnären Hans Thomas' varning mot att i en fråga som denna tillkalla skriftställare och konstnärer såsom sakkunniga, enär de oftast utgå från helt andra förutsättningar; nej, yttrar han, må man vända sig till mannen af folket, familjefadern, läraren och prästen, eller må man följa Goethes råd: om du vill veta hvad som är höfviskt, så fråga ädla kvinnor.

Det är enligt denna åskådning Svenska Riksförbundet handlat.

Jag vill i detta sammanhang citera ett enskildt bref, för ett par veckor sedan skrifvet af en af våra ädlaste och högst uppburne yngre förf.:

Jag ser, skrifver han, liksom Ni, icke så få och rätt hotande förvänderheter på det af de berörda områdena (osedlighet i litteratur, präss och bild), som är det enda

jag har reda på, det skönlitterära. Jag finner det alltid glädjande, att en opinion mot missförhållandena bildar sig. Jag ser ingen fara för handen, att den behöfver gå för långt och bli trång — tidsandan går icke i den riktningen. — Skulle den göra det, blir resultatet i alla fall bättre och lättare att korrigeras än lös och slamsig bohème-anda.

Men för mig ter sig detta som *publikens* sak, hvilken *den* må sköta ensam; angelägenheten är praktisk, icke estetisk.

Som förf. är jag själf underkastad domen af den mening, som Svenska Riksförbundet skulle ha till syfte att upplysa och stadga, och i och med detsamma står det mig klart, att jag icke får placera mig i juryn — —

Jag vet, att man förebrått den rörelse, i hvars tjänst Ni ställt Er, att den ej redan vid starten försäkrat sig om medverkan af målsmän för skönlitteraturen, och det är möjligt, att anmärkningen skett på god tro. Det var emellertid alldeles riktigt, att de lämnades utanför och de böra så förblifva. De passa ej i ledet, där det kan komma att stridas om hvad de själfva ge.

Men de böra med tillfredsställelse se, att man tager deras gärning på allvar och alltså tillmäter den betydelse på godt och ondt.» — — —

Må dessa den store svenske författarens och diktarens lugna och klara ord vara svaret på den rädda frågan, hvad väl litteraturens målsmän månne säga om vårt förbunds program.

För öfrigt: i många bildade hem har just skönlitteraturen en stor plats, kanske ibland till och med större än samhällsfrågorna. I ungdomens utveckling är den en stormakt, som hemmen måste sluta förbund med. Som fiende är den farlig, som vän ovärderlig. Och det bästa skyddet mot dålig litteratur är ej skärpta tryckfrihetslagar, men en skarpt kritik och en för det goda utvecklade smak. Detta faller inom hemmens och skolornas verksamhet. Men Svenska Riksförbundet vill göra till *en* sin uppgift att fortvarigt betona detta. Det kan och vill icke försöka sätta lagar för hvad som är gränsen för det tillbörliga eller otillbörliga inom litteraturen, ty denna

skall alltid komma att ånyo tilltvinga sig rätt att behandla människolifvet från alla sidor; men detta förbund vill aldrig upphöra att framhålla vikten för individen af att lära sig själf och andra, särskildt ungdomen, att läsa denna litteratur med *etisk kritik* och se efter, om de skildrade personerna framställas icke i belysning af diktarens subjektiva tendens, men i lifvets egen sanna färg af plikt och ansvar, sorg och glädje, af lycka och olycka.

Svenska Riksförbundet anser sig, som sagdt, här ha en uppgift. Och detta är för visso icke att göra sig till själftagen litterär öfvercensur. Ty det riktar sin uppmärksamhet icke på litteraturen i och för sig, men på dess verkan *i lifvet*, allra hälst när den framträder med anspråket så att säga på en ny lefnadsreligions förkunnande.

Här är således icke fråga om *litterära smakriktningar*, men väl om *praktiska lifsriktningar*, mellan hvilka både inom och utanför litteraturens och prässens ramar en klar och bestämd strid bör och måste stå, om ej en allmän försumpning skall kväfva nationens lif.

Sede- och kulturlagar gå uppifrån och nedåt; den sedliga förskämningen går samma väg; den sedliga pånyttfödelsen, renässansen, som i inre mening skall skänka oss ett nytt och bättre folk, måste följa samma utvecklingslinje. Det är ej *nog* med att väcka motstånd endast mot det sedliga förfall, som tjufromanerna utbreda; det är af ännu djupare betydelse att väcka upp hjärtan och samveten till motstånd mot en hel falsk och olycksbringande *lifslära*.

Hvad som fyllt mig och så många andra med allvar och drifvit till eftersinnande är det faktum, att vår tids människor ställas ansikte mot ansikte just med en ny lifslära och en ny lifskonst, som förklarar sig utgöra den nya äkta, enda värdiga moralen, medan den, som hittills stått tämligen oanfäktad, utdömes såsom en föråldrad, en blott officiel dygd. Centralpunkten i denna lifskonst är förhållandet mellan man och kvinna, och hvad som förkunnas är det man kallar den »fria kärleken».

Detta betyder den *obundna kärleken*, obunden med hänsyn till de två kontrahenterna och obunden gent emot samhället. Äfven om i bästa fall en uppriktig idealitet finnes hos en del förfäktare af denna lifslära, så måste den leda och leder faktiskt till allt annat än idealitet; den blir en *obunden sinnlighet* med trolöshet i förhållandet och med en sjunkande sedlighetsnivå i nationen.

Den litteratur, som vuxit upp på den fria kärlekens grund, visar i de allra flesta fall allt annat än själsadel och själskultur, som trofast kärlek skapar. Vi ha redan och ofta sett denna litteraturs urartning till en den fria kärlekens orgie, till en cynisk erotomani.

Under sitt förverkligande i lifvet leder denna nya moral till och utmynnar i endast lösa och tillfälliga förbindelser; den för människorna i unga år icke *till* ett hem, men *bort* därifrån; den söker öfverskylla sin inre håltomhet med tal om den ogifta kvinnans rätt till moderslycka, så fort hon ekonomiskt själf kan bära ansvaret, ty något *annat* ansvar inför samhället erkännes icke, enär äktenskapet är en förlegad officiel form.

Härmed tager man också bort begreppet *föräldrar*; det uppväxande släktet skall i långt flera fall än hittills lära känna endast modern, icke fadern — det blir i stor utsträckning ett släkte af faderlösa barn och barnlösa fäder. —

Den modärna lärans konsekvenser komma alltså att verka lika nedbrytande på männen som på kvinnorna. Ty den beröfvar den unge mannen hans karaktärs bästa element, omöjliggör honom för en familjefaders fasta och ansvarskända ställning och förvandlar honom till endast en frivol älskare. Det nya i denna nya moral är, som nogsammt bekant, alls icke nytt, ty sådana frestelser till karaktärens nedbrytande ha alltid funnits, men det är skillnad, i fall något uppfattas som en frestelse eller upphöjes till värdighet af en hög och berättigad lifsprincip.

En annan dess konsekvens måste gifvetvis bli den, att de båda könen snart skola förlora den aktning och beundran för hvarandra, som är en den mänskliga kulturens skönaste blomma. Så långt ifrån att detta skulle innebära en modärn kulturs nya vinning, är det endast

ett oerhördt tillbakafall till tider af moraliskt barbari och till en outvecklad och vacklande uppfattning af denna mänsklighetens största lifsfråga; det är, med hvilka modärna och lysande namn det än må nämnas, icke framåtskridande i moral, men reaktion mot framåtskridandet. Det är tillbakagång, atavism.

Hur i grunden djupt inhuman och lifsfientlig denna fria kärlek är, framgår af ett belysande ord, som en denna riktnings ifrigaste litterära målsmän fällt, nämligen att släktet icke endast behöfver människor villiga att offra sitt lif för att vinna det, utan äfven människor *med mod att offra andra* för att vinna sitt eget. Och att göra detta, stegra sin egen lycka på en annans bekostnad, *utan samvetskval*, det framhålles i detta sammanhang ej blott som en oafvislig plikt mot det egna jaget, men äfven som en storslagen handling i och för sig.

Det är ju *möjligt*, att man med denna uppfattning kan utveckla sig ur rent estetisk synpunkt, men *säkert* är, att denna möjliga vinst alltid måste köpas med förlust af det mest personliga, af ens människovärde.

I nyss citerade lifsprincip gömmes en åskådning, som är djupt fientlig mot den, som vårt folk i mer än tusen år uppbyggt åt sig under inflytande af de ord, som mänsklighetens störste sedelärare uttalat: hvad I viljen människorna skola göra eder, det gören I ock dem.

Den nya moralen uppträder öfverallt och vill göra sig hörd rundt omkring oss: i prässens spalter, i digra verk, i broschyrer och essayer, framför allt i romaner och modärna skådespel. Den allra modärnaste litteraturen är ej längre en glad och skön konst — ej ens en konst för konstens egen skull — utan en energisk, ofta till fanatism drivven *agitationslitteratur*, *hvars syfte är att göra propaganda*. Den princip, som innerst besjälar den, är densamma jag i det föregående antydt: icke trohet i förbindelsen mellan man och kvinna, men redan i begynnelsen af en förbindelse *en hemlig föresats till svek*.

Denna propaganda riktar sig mot de lifsideal — trohet i kärlek, beständighet i de sedliga banden — som ännu millioner af vårt folk omfatta såsom det heligaste i lifvet; skulle de då tvingas att motståndslöst se dem

förkastas såsom gammalmodiga och föråldrade, ja, dumma och löjliga? Skulle de utan strid uppgifva det, som för dem är ett nödvändigt livsvillkor?

För länge sedan borde de ha sammanslutit sig till dess värn. Enstaka röster ha ljudit, både starka och mäktiga; klara »tankelinjer» ha korsat de modärna »lifs-linjerna», men tankens höfdingar behöfva, äfven de, bakom sig hafva en armé: de tusen hemmens representanter, de som vilja häfda, att lifvets lycka, när det gäller man och kvinna, nu som förr ligger i de gamla orden, det heliga, af ansvar genombäfvade, men af *fri och glad vilja* gifna löftet: i nöd och lust — i onda dagar och i goda — hand i hand genom lifvet, *till dess döden oss åtskiljer*.

De många män och kvinnor, som inbjudit till detta möte och bakom hvilka stå stora skaror af andra män och kvinnor, hemmens och skolornas målsmän, ungdomens vänner, alla med stark ansvarskänsla inför samhället och för vårt folks framtid — vi alla känna oss förpliktade att omsider sätta *agitation mot agitation, propaganda mot propaganda*.

Yttrande-, församlings- och handlingsfriheten tillkomma oss lika väl som våra vedersakare. Och detta så mycket mer, som vi icke söka hjälp i lagar och polis, men i en på öfvertygelsens och den fria diskussionens väg väckt och medveten folkmening.

Man har sökt fästa etiketten sedlighetszeloter vid vännerna af den sak Sv. Riksförb. vill förfakta, och man har till och med på sina håll förmenat, att det var fråga om att upprätta en kår af oförsynta sedlighetsvaktare äfven öfver enskilda människor. Jag behöfver icke till vederläggning upptaga en så både ovärdig och löjlig förmodan.

Människohjärtats pliktollisioner och det enskilda lifvets sorgespel böra ligga utanför både medmänniskors och ännu mera ett helt förbunds inblandning.

Vi vilja däremot arbeta för att hemmet åter må erkännas och hyllas som den trygga fristaden, lifvets lyckotempel, ty vi se och tro, att läran om den modärna lifsmoralen endast är en dörr, som trots sin dekorativa utsirning leder ut i ett vildmarkslif af fullständig upplösning.

Den för min egen del rent personliga driffjädern har jag i de korta dragen af förbundets historia redan antydt, den, att jag fått se huru bildade unga flickor låtit locka sig af dessa toner från Pans pipa i de dunkla snåren. Den modärna skönlitteraturen var vorden omsatt i handling; lifsläran ställde dem vid unga år inför en sönderremnad lefnad med den ädlaste känsla de gömde i sitt bröst ledd å vilse vägar och sedan besviken, stundom kallt, ja hånfullt.

Jag vet å andra sidan mycket väl, att unga flickor, som satt kärlekens naturmakt såsom rätten öfver all annan, funnit det äkta frigjordt och fullt berättigadt, att den ogifta kvinnan fritt följde denna makts blinda riktning och uppträdde t. o. m. såsom kärlekskonkurrent till den gifta i dennas eget hem.

Hennes, »den för det hela betydelselösa hustruns lidande» — för att använda ett den nya lifslärans uttryck — hennes och hennes barns rätt, den kärlek, som hon och de representera, alla de värden i lifvet, som sammanknytas omkring hemmet och dem, denna lilla värld, som är det stora samhällets lifscell — allt detta skulle således alls intet betyda emot den fria kärlekens blinda, ansvarslösa kraf!

Jag betonar om igen: hvad nutidslifvet sålunda allt oftare visar skulle aldrig fått hvarken denna utbredning eller denna falska sanktion, om icke energiskt agiterande män och kvinnor i *litteratur och präss* direkt och indirekt predikat dess befogenhet, dess rätt till allenavälde. Och med den uppfattningen äro alla de, som känna sig kränkta af lärans brutalitet och som därför stått fram till protest, endast en flock efterblifna och trånga andar, af evolutionen dömda att dö ut. De representera ju, så menar man, endast den officiella moralen, det gammalmodiga och för en skön och fri utveckling hindersamma lagliga äktenskapet.

Men vi, den »gamla» moralens anhängare, mena förvisso icke, att ett förbund mellan man och kvinna är rent och skönt *bara* därför att det är lagligt erkändt som äktenskap.

Ingen tänkande människa förnekar, både att stora brister finnas på detta lifsområde samt att en ny tid med mera utpräglade individuella lyckokraf kan erbjuda goda reformer. Men vi mena, att den förening mellan en man och en kvinna, som ingås med vilja och föresats till trohet och med fast beslut att utveckla den första kärlekskänslan till ett ömsesidigt förstående af och uppgående i hela den älskades personlighet, är något vida mer och större än blott en laglig och officiel *form*.

Häraf blir icke löshet och svek, utan en stålsatt manskaraktär och en stråleskön kvinnosjäl. Ty när kärlek betraktas ej som en stundens förströelse eller en sinnesnjutning, utan som en *hel och fortsatt lifsuppgift*, så förflyktigas den ej vid första frestelse, men den fördjupas och växer i omfattning, och därmed tillförsäkras den *sina* »troende» en större mänsklig fullkomning, än hvad en fri kärlek med många lösa förbindelser skall kunna åstadkomma. På samma gång tillförsäkras ett sådant äktenskap genom hemmets varaktighet åt samhället de flesta och bästa förutsättningar för hälsa och kraft.

När allvaret, styrkan och helgden vika från de förbindelser, som utgöra själfva människolifvets villkor, skola bära upp dess lycka och garantera dess förmåga att ständigt leda fram till allt fullkomligare och ädlare utveckling och kultur, då har man icke rätt att på detta helgade lifsområde tillämpa samma princip som Manchester-skolan på det ekonomiska: *laissez-aller*.

Jag vågar bestrida, att den nu nästan dogmatiskt fastslagna, okritiskt hyllade och af ungdomen icke smälta moderna moralläran innebär lösningen af hvad vår kulturvärld längtar och sträcker sig efter. Den innebär i stället en *förfalskning af livsvärdena*.

Jag vågar uttala, att det här är ett nytt, fast oklart kraf, som tränger sig fram och som måste vida mer än hittills till det mest mogna skärskådande upptagas af dem, som här ha de största hjärteintressena och som se djupast på lifvet, jag menar föräldrar, uppfostrare, samhällstänkare. Jag kan ej finna annat, än att det unga släktet är lämnadt för mycket utan genomtänkt ledning

från dessa håll och just därför så lätt tror på de litterära förkunnarne af den obundna kärlekens svekfulla kult.

Det är enligt min mening en samhällsuppgift af första rang, minst lika viktig som någon af de politiskt-sociala frågorna, denna, att hela denna sak fråntages de många alltför ofta ansvarskänsla saknande erotiska fribytarne i litteratur och präss, men öfverlämnas till planmässig och allvarlig behandling af rätta målsägande. Ty jag är, uppriktigt sagdt, öfvertygad om, att så mycket af hvad som på detta ömtåliga område bjudes vår ungdom icke är hygien eller läkemedel till hälsa, men väl i bästa fall farligt kvacksalveri och ännu oftare sjukdomsgift till döds. Kärleken förvandlas till erotik, och denna blifver erotomani.

Men en erotoman måste anses som en sjuk människa, och han blir det ej mindre för det hans abnormitet af honom själf framställes i romanform.

En af den svenske bohémens mest tongifvande erotiska författare har i ett skönlitterärt och å vissa håll prisadt arbete yttrat om sig själf: »jag har nu endast ett intresse kvar: att studera och njuta könet — jag har gjort detta studium och denna njutning till en läcker konst, och jag har intet annat mål i lifvet än att drifva denna konst till fullkomlighet.» Försättningen kan icke här citeras. Men detta hör med till det, som jag, rent ut, vill kalla för osedlighet i litteraturen under konstens skyddande förklädnad, om det än för författarens egen räkning må kallas monomani, början till sinnessjukdom. Och den borde väl i själfva verket hällre bli föremål för läkarevetenskaplig behandling än införas i skönlitteraturen.

Men när nu detta gång på gång sker, när denna litteratur blir just den »modärna», då är det en plikt att mot dessa sjuka företeelser väpna vår ungdom med så vaken kritik, att eroskultens viljeslappa män och kvinnor icke må bli dess vägledare genom lifvet och till lifsolycka. — —

Ingen kan förneka, att vårt tidehvarf är *ungdomens*; på det sociala stridsfältet tager ungdomen ofta ledningen,

på det politiska området rycker med den allmänna rösträtten unga skaror fram till delaktighet i samhällets arbete och kamp. Den passiva och resignerade blotta lydnamnets program räcker icke till för våra dagars ungdom, som genom allmän bildning och hela vår tids lynne är väckt till aktivitet och lifstörst.

Man må icke med misstro och fientlighet åskåda denna ungdomens frammarsch till lyckolandet. Men man må ha rätt att tillropa de unga skarorna:

Aldrig skolen I nå lyckans land, om edra ledsagare och vägvisare äro *lystenhet och svek i stället för kärlek och trohet*. Det är falska ideal, som trängt sig fram att våldgästa edra unga hjärtan.

* * *

Innan jag lämnar denna sak, vill jag värja meningsfränder och mig själf mot angrepp och förebräelser för en trångsinnad uppfattning af konst och litteratur.

Det är fjärran från mig att anlägga en ensidigt pessimistisk synvinkel på vår svenska litteratur. Jag anser tvärtom, att vi i detta hänseende lefva i en verklig renässanstid, som bjuder sällspord lyftning, skönhet och friska uppslag — behöfs det väl ens, att jag betonar sådana namn som Heidenstam och Selma Lagerlöf, som Strindbergs, om icke i alla så i många hans diktverk, namnen af Per Hallström, Karlfeldt, Karl-Erik Forsslund, Ossian-Nilsson och andra författare, hvilkas diktning är både frigjord och skön och som hjälper oss till att se horisonten vidare samtidigt med att vårt själslif fördjupas.

I Snoilskys dikt »den fångne näktergalen» heter det:

»Han sjöng — nu var han åter näktergal!
Och välljud strömmade kring berg och dal,
och hela skogen hänryckt stod och hörde.

När diktarne och nationen finna och förstå hvarandra, växer diktningen i höjd och folkbildningen i djup, och då är i och med detsamma dekadensens högljudda agitation trängd undan. Ty skogen vill ej lyssna till

den — det skulle i så fall vara endast barbarskogen, hvilken, som bekant, har sina utlöpare å kulturens höjder lika väl som i dess sänkor.

En stor uppgift för Sv. Riksförbundet vore, om det i någon mån kunde bidra att göra den lifsvarma diktingen ännu mera känd af och dess tolkare än mer kära för de djupa leden.

* * *

Man har i prässen just med anledning af detta förbunds stiftande satt upp som en fråga för dagen »sedlighet och konst» samt befogenheten och renheten af nakenhet i konsten.

Jag ber att få påpeka, att »Sv. Riksförbundet mot osedlighet i litteratur, präss och bild» aldrig satt den frågan på *sitt* program. Den uppgift, det satt sig före, berör i själfva verket *alls icke konsten* i och för sig. När vi talat om osedlighet i bild, ha vi uttryckligen förklarat detta afse biografer, vykort, m. m., som ofta få gälla såsom »konstprodukter», men som föraktas och afskys i första rummet af hvarje konstnär.

Äfven om och när vi protestera mot konstverks användning i den *propagandas* tjänst, som jag nyss berört, vända vi oss ej heller mot konstverket, vare sig naket eller draperadt, men mot det missbruk man gör däraf i agitations- och geschäftssyfte. Jag vill nämna ett exempel.

Hvarje konstvän ärar och beundrar Zorns konstnärliga verksamhet. Hans dalastudier af nakenhet ha varit utställda på konstlokal här i Stockholm; de hade där sin berättigade plats, och det föll ingen in att diskutera dem som sedliga eller osedliga, kanske endast som mer eller mindre sköna.

Men *om* nu dessa Zorns studier af nakna morakullor af en ambulerande och estetiserande folklärare förevisas i naturformat som scioptikonblider inför en publik af konstnärligt sedt fullkomligt obildad landtungdom i Dalarna — unga kullor och unga masar, som sakna hvarje förutsättning att förstå nakenhetens kyskhet i konsten — då har man rätt att kalla denna *förevisning* osedlig

utan att därför träffas af beskyllning för obskurantism eller ömkligt pryderi.

Exemplet, jag anförde, är mig som ett faktum meddeladt af en af våra främsta författarinnor, som under ett vistande i Dalarna själf iakttagit förhållandet. Hennes harmsna ord voro:

»Och *detta* skall kallas kulturell folkbildning!»

Vidare:

Man ser illustrerade tidningar återgifva konstnärers tafloer och teckningar med understundom djärft ohöljda motiv.

Må konstnären ha sin frihet, äfven om man ofta kunde önska mindre krassa och osköna ämnen för hans alstring.

Men hvarför skola tidningar, äfven sådana för hemmet och kvinnan, för sin reproduktion utvälja just *dessa* , om ej häri låge lust att göra sexuell propaganda?

De afbildningar, som numera oupphörligt förekomma i dagspressen, äro i regel fullt utförda och kunna således aldrig sägas odla god smak eller höja konstsinnet, men väl tvärtom. Själfva de afbildade konstverken äro därtill ofta till sitt ämne sådana, att en vanlig sund och ren känsla studsar tillbaka för dem och uppröres.

Sådana bilder väcka icke kärlek eller vördnad för konsten; de höja icke lifvet; de gifva åt detta hvarken värme, glädje eller någon ljus förklaring; men i stället draga de känslor och tankar ned i de låga föreställningarnas värld och verka förråande. Hvarje godt hem borde stänga sin dörr för dessa blad med den lösa lefnadstonen.

* * *

En tidning bör redigeras så, att den kan ligga framme på hemmets bord utan att väcka anstöt genom sitt innehåll. Familjefadern skall icke känna, sig tvungen att gömma undan sin tidning af hänsyn till husets ungdom.

Såsom prässlitteraturen utvecklat sig, är den icke endast ett samband med världen, som intet hem kan

undvara, den är på samma gång en viktig faktor i allmänbildningens tjänst.

Medvetet eller omedvetet påverkas människor af de böcker och de tidningar, som de läsa. Detta är ett faktum, som icke behöfver påpekas; och så bör det också vara. Ty afsikten med all läsning är, att den skall sätta vår hjärna i arbete och våra känslor på ett sundt sätt i rörelse.

Hvad som gäller om slippriga böcker och skådespel, om osedliga eller rent af gemena illustrationer och bilder o. s. v., det gäller naturligtvis också om dåliga tidningar med sensationellt eggande skildringar. De verka demoraliserande, och man bör helst undvika dem.

Man tager miste, om man härvidlag tror på det »afskräckande exemplets makt», ty en människa har aldrig godt af att fylla sitt sinne och sina tankar med fula intryck. Man bör visserligen känna den värld, hvari man lefver, och intet mänskligt bör vara en likgiltigt, men *man bör undvika att besudla sin själ.*

All kunskap är som det gamla trädet på godt och ondt; och man kan ej förbjuda bruket för missbrukets skull.

Men mogna människor måste själfva vara domare öfver sina tidningar och böcker. De måste, som sagdt, stänga sina dörrar för *det*, som de icke vilja ha in i sina rum.

Det är emellertid icke endast på den sedliga urartningens, degenerationens väg, men också och ej minst på den simpla affärsspekulationens, som familjen och ungdomen utsättas för att genom ögats och örats kanaler få sitt sinne förgiftadt.

Vi ha sålunda tidningar, som mottaga t. ex. *annonser* af den beskaffenhet, att dessa tidningar tydligt låna sig till förmedlare af föraktliga förbindelser. Det kan ej falla mig in att i vårt land framkasta ett sådant ord som smutspräss, ty vi ha i Sverige lyckligtvis ingen sådan *helhetsgrupp*, men väl kan man säga, att det ofta ådagalägges för liten kritisk sofring af det dagliga tidningsmaterialet.

På så sätt kan nog smuts komma att nedsvärta tidningsbladens hvita spalter.

Ett energiskt korståg har under de senaste månaderna från skilda håll satts i gång mot kolportage- och förbrytarelitteraturen.

Detta var i högsta grad behöfligt, men illa vore det, om i stället våra tidningar i sina *följetongsafdelningar* upptog skizzer och berättelser af samma art som dem, hvilka bränts å båle på skolgårdar och utdömts af prässen själf.

Sådana varsel hafva tyvärr visat sig här och hvar, äfven där man minst väntat få se dem.

Ofta har vid publicistmöten debatterats frågan i hvad utsträckning *brott och s. k. skandaler* skola refereras. Misstager jag mig ej, så har ibland öfverenskommelser om försiktighet och begränsning i detta stycke fattats. Men frågan är allt fortfarande öppen, och i betydande mån idkas på dessa fält en publicistisk sport, som vid sidan af den simpla kolportagelitteraturen är ägnad att suggestivt inverka äggande och nedbrytande på många läsare.

»Kritisk sofring» nämnde jag. Jag hörde för en tid sedan, då jag en helgdag gick öfver Norrmalmstorg, tidningsförsäljaren med reklamröst utropa:

»Enda tidningen för dagen — stor familjeskandal på söder!»

Man har rätt att tänka: är den skandalen sådan, att den kommer i konflikt med den juridiska rättvisan, då hör den också till offentligheten; men i annat fall är den *ett sensationellt ockrande*. Låt familjeolyckan få gömma sig; sorgen är vanligen tung nog ändå, och prässen behöfver icke som reklam för sig själf lägga sten på bördan.

Tillvägagångssättet kan ej betecknas som hög prässmoral.

En särskildt tvetydig sida inom prässvärlden är vidare *anonymiteten*. Naturligtvis är denna fullt på sin plats, då en tidning uttalar sig redaktionellt i samhällsfrågor; men om t. ex. en artikel är tydligt personlig och således vänder sig som angrepp mot en bestämd individ — och äfven det *kan* understundom vara både berättigadt och nödvändigt — då kan den fordran sättas, att angriparen själf öppet och direkt framträder och bär sitt

personliga ansvar. Detta skulle göra prässens ton mera värdig, och då krafvet på öppen omröstning inom riksdagen uppställt, kan man med ännu större skäl göra det gällande med hänsyn till prässen.

Skarpskytt må en publicist vara, men ingen krypskytt!

I denna anonymitet ligger en stor orsak till bristande moraliskt ansvar i tidningsvärlden.

Innan detta Sv. Riksförbund mot osedlighet i litteratur, präss och bild kom till stånd, höjdes röster, som varnade:

Rör ej vid prässen — det är farligt! Man måste göra allt för att stå väl med den!

Ja, att hafva prässen på sin sida är för visso en stor fördel, men har man blott en god sak, så får man också alltmer och mer en god präss med sig. Tror man på sin saks godhet — och det göra medlemmarna af detta förbund — så har man ingen anledning att hysa människofruktan i någon som hälst form.

Prässen är, som redan antydts, vår kanske viktigaste folklärare, folkväckare, folkuppfostrare. När läxornas och skolböckernas period är förbi, blir för en stor del af vårt folk tidningen den enda läsningen, hvarur ej blott nyheter, men också åsikter och lifsuppfattning inhämtas. Den fattigaste stuga, det mest undangömda skogstorp, den eländigaste bakgårdslägenhet i en stad nås af tidningen — jag frågar: med denna stora vikt och betydelse prässen har, skulle den själf vilja undandraga sig ett allt mera skärpt ansvar och önska sig själf fri från en kritik, som den har till uppgift att öfva på snart sagdt allt och alla?

Så högt älskar säkert den äkte publicisten sin egen sak, att han ej vill ha någon undantagsställning. Emellan prässen och allmänheten skall råda en sådan växelvärkan, att båda höja hvarandra.

I en dikt, »Säningsmän», har nyligen professor Gustaf Cassel å prässens sida uttryckt denna växelvärkan så, när han låter en om sin höga uppgift medveten »ordets man» göra denna vädjan till allmänheten:

Ni alla, som vuxit i sol och ljus
och haft blommande täppor kring barndomens hus
undan världens brus,
ni ha något att ge oss, ordets män,
af sol och af rotfast lifsmod igen.

Låt oss växa med er i tyst förbund!
Vi behöfva så väl er fasta grund,
vi behöfva en täppa kärleksfull mark,
där vår bästa tanke kan växa sig stark.

Allmänheten å sin sida har lika stor rätt att till-
ropa prässens män:

*Aktning för motståndarna, aktning för individen, öppet
framträdande med personligt ansvar!*

Om prässmannen vill vara, som denna dikt säger,
en plöjareman och en säningsman, då skall han hålla
sitt säningsfält, sin tidning, ren från maskrosor, och den
sådd, han kastar ut, skall vara sållad och sofrad, så att
den ej blandar in giftfrön i det dagliga bröd, den gif-
ver folket.

Detta är en tidningsmans högsta hedersplikt, och
fullgör han den, då, men också endast *då*, är hans yrke
högt och aktadt, ty, som samma dikt låter honom säga:

— — — finna vi ord af guldets halt
och kunna vi vara, som Mästarn befallt,
denna världens salt,
då är dock vårt yrke allra bäst:
en enda jublande säningsfäst.

* * *

Svenska kvinnor och män, ärade församling!

Jag har sagt, att vi, trots den urartning som detta
protestmöte gäller, lefva i en den svenska litteraturens
renässanstid, och en ny tids starka vingslag ha vi hört
äfvén på andra områden: vårt folk har under senaste
tiden nyskapat sitt försvar; det visar en sjudande lif-
aktighet på det ekonomiska fältet; det har för några
veckor sedan vidtagit en genomgripande omdaning af
sitt statsskick.

Må det nu också taga ett krafttag djupt i sitt in-

nersta väsen samt börja och fullfölja också en *sedlig renässans*, som syftar längre än till höjandet endast af nykterhetsbaneret — hur högt och vackert detta än lyser — eller till kampen endast mot de gröfsta och mest synbara utslagen från råhetens värld, en renässans, kort sagdt, som från djupet af människornas hjärtan afsätter blom och frukt i vår litteratur och präss såsom på en gång tidsandans viktigaste uttryck och de kraftigaste häfstängerna till både skönhetsvinningar och äkta folklycka.

Huru unga sinnen förgiftas.

Anförande

af

Hagbard Isberg.

— — — »och så berättade han dem historier, allesammans från träsket.» — Ordet är sagdt i en af H. C. Andersens sagor om storken, som berättar historier för sina ungar. Det låge annars nära till hands att tro det vara sagdt om herrar författare, förläggare, boktryckare, distributörer och försäljare af smutslitteratur: de bjuda ju också på historier, allesammans från träsket.

Nog har det haft skäl för sig att man börjat protestera emot den gamla seden, att uppfostra barnet i den tron, att dess lif en gång började i träsket. Men tusen gånger starkare skäl tala för att en opinion växer sig segrande stark mot dem, som med historier från träsket draga barnen och ungdomen dit, så att deras lif kanske till sist slutar i träsket.

Kampen har ju redan pågått en tid mot en viss art af kolportage-litteratur, den s. k. Nick Carter-litteraturen. Denna är också redan dödsdömd. Förtjänar därför icke nu någon vidare uppmärksamhet längre. För egen del har jag stundom undrat, om verkligen denna litteratur var förtjänt af all den uppmärksamhet man ägnade den. Åtskilliga af de förbrytelser, som under de sista månaderna skrifvits på Nick Carter-litteraturens konto, ha ganska säkert med orätt skrifvits dit. Jag känner bestämdt till några sådana fall. Och en och annan har nog med mig gjort sig den frågan: ha vi inte sedan långt tillbaka haft väl så farlig förbrytarelitteratur, t. ex. öfversättningar från italienskan, som obehindradt blifvit såld och läst och burit väl så farliga frukter som den antydda kolportage-litteraturen?

Att denna litteratur blifvit bekämpad har emellertid varit godt. De organiserade band af världsstädernas största förbrytare, som genom densamma i tio sinom hundra tusental kommo öfver gränsen (de gingo ut från Tyskland på 13 språk) voro dock inte ett lämpligt sällskap för Sveriges barn och Sveriges ungdom. I det utländska förbrytaresällskapet fingo barnen vara med om millionstädernas alla ohyggligheter: inbrottsstöld, bankplundringar, kvinnorof, mordförsök och mord. Det var ju alldeles nog att se på titlarna för att se, hvilka vidrigheter 10—15-åringen fick vara med om. De sensationella teckningarna täflade i råhet med dem man träffar på i andra liknande förbrytarromaner. På ungefär 95 utaf 100 är revolvern riktad mot en människa. När den någon sällsynt gång saknas, uppväges förlusten till fullo af att där på nästa teckning finnas åtminstone två eller fyra revolverar — man har gärna en i hvardera handen. Ser man på innehållet i de bloddrypande kolportageböckerna — för att nu inte tala om språket, som i allmänhet är hvarken svenska, danska, tyska eller italienska — så finner man ständigt, att författarens ord knappasträcka till för att följa hans fantasi på alla dess vidriga vägar. Men stundom har nog också läsarens fantasi svårt att följa författarens ord. Jag tar några exempel ur mängden: »och han grep honom med ett fast tag som en bulldogg», »likt en bländande ljungeld flög en dolk mot tigern och hejdade honom plötsligt i hans språng», »och med ett skott flög dolken i hans bröst». — Det är en sådan litteratur med sådant innehåll och med sådant språk, som får förbereda barnens smak för läsningen af Selma Lagerlöf och Heidenstam!

Nick Carter-litteraturen har i hvarje fall haft det goda med sig, att den öppnat vårt folks ögon för, hur barnen och ungdomen kunna bli föremål för den allra smutsigaste vinningslystnad, äfvensom för hur de äro utsatta för faror öfver hufvud taget genom en dålig kolportage-litteratur. Det ger ju åtskilligt att tänka på redan det: de enorma upplagor, hvori Nick Carter-litteraturen under de få månader den funnits till gått ut. Man kan beräkna, att samtliga syskonserier af denna

litteraturart ungefär hvar 14:de dag tillsammans utgingo i en upplaga om 150,000 ex. Det finns endast ett svenskt litterärt verk, som utgått i en större upplaga: Selma Lagerlöfs »Nils Holgersson», som tills dato tryckts i 162,000 ex. Andra litterära verk komma långt efter: billighetsupplagan af »Fältskärens berättelser» är tryckt i 50,000 ex., »Karolinerna» i 24,000, »Svenskarna och deras höfdingar» likaså i 24,000 ex.

Nick-Carter-litteraturen bar ju som sagdt hastigt nog blifvit dödsdömd, tack vare den kamp, som energiskt blifvit igångsatt emot den, en kamp, hvori eljest skilda läger enats för att sida vid sida besegra den gemensamma folkfienden och hvarvid på många håll ungdomen själf och kanske i all synnerhet den socialdemokratiska ungdomen stått i främsta ledet med tydlig känsla för att faran kanske var störst för deras egna bröder och barn.

En fördel i denna kamp var att denna folkfiende gick fram rätt oförtäckt och att hvad den åstadkom delvis var i ögonen fallande nog.

Så har ej varit fallet med den del af den dåliga kolportage-litteraturen hvars innehåll — af rätt sinnlig art — söker väcka och ockra på köparens och läsarens sämre böjelser. Denna smutslitteratur innebär enligt mitt förmenande en ojämförligt större fara för vårt folk än de bloddrypande häftesserierna. Hit höra den förseglade litteraturen samt ett otal andra böcker, såsom den nu senast häftesvis utkommande »Galanta kvinnor». Denna litteratur begagnar sig hälst af smygvägarna: af annonser i tidningar, som inte hålla sig för goda att vara mellanhänder, af någon liten bod, som oftast under sken af att idka cigarrhandel utbjuder varan, af baktrapporna, som leda till köken och jungfrukamrarna i stadens centralare delar, och af hufvudtrapporna i de ekonomiskt mindre lottades kvarter. Att följa denna litteratur på dess smygvägar och att kunna göra något bestämdare antagande om storleken af dess spridning är långt ifrån lätt. I en dylik bod, hvori jag gjorde besök och där dylik litteratur såldes, låg på disken förseglad litteratur, som, enligt hvad det uppgafs, köptes af ungdom och äldre herrar, bredvid sådana böcker, som, såsom orden föllo, mer passade för

och köptes af barn. I en annan liknande bod påstods det, att ej sällan studerande ungdom kom in och köpte, t. o. m. studerande ungdom från andra städer; kvinnor begagnade sig af posten. Jag har funnit denna litteratur utgöra en omtyckt vara på kurhusen, något som ju utgör betyg nog. Och enligt fängelsepredikantens i Malmö i dagarna skrifna årsberättelse kan det konstateras som ett sorgligt faktum, att under hans 10-åriga tjänstetid har det mest varit dylik sinnligt rå litteratur, som jämte den bloddrypande oftast tillskickats fångarna af deras vänner och kamrater äfvensom af deras systrar och hustrur, ja t. o. m. mödrar. Och om en fånge ställes inför valet mellan en dylik bok och en verkligt god, föredrager han ej sällan den förra.

Den förseglade litteraturen söker väcka nyfikenheten genom själfva förseglingen samt genom titlarna och meddelandet om att boken är försedd med ett flertal illustrationer. Vanligtvis uppgifves förf. vara någon utländsk med. doktor, som skrifvit i sedlighetens intresse. Ser man på innehållet, är det nog i allmänhet ofarligare än man kunde tro, men på samma sida där förf. framhåller, att hans syfte är sedlighet, kan man få se bilder, som otvetydigt ockra på osedligheten. Vidrigare och farligare är tvifvelsutän den kolportage-litteratur af rätt sinnligt innehåll, som sprides af kringvandrande, ofta starkt degenererade kolportörer och af personer, som söka beveka till köp genom att som ytterligare skäl framdraga, att de såsom arbetslösa äro i behof af penningar till nattbärberge och mat.

En lockelse till prenumeration ligger i utlofvandet af gratispremier, som utfalla med sista häftet, äfvensom stundom af lottsedlar med vinstvärden om ända till 1,500 kronor.

Innehållet är detsamma och detsamma: allt kretsar kring det sexuella: otrogna makar, kvinnor, som köpas, säljas och sälja sig, raffinerade förförarekonster och så den ideliga refrängen: detta är lifvet sådant det är. Utgifvaren af ett sådant synnerligen cyniskt häftesverk tyckes ha förlorat den sista rest af samvete, när han i prenumerationsanmälan har panna att skrifva:

»På samma gång arbetet dramatiskt skildrar livets bittraste strider, är detsamma af den diskreta art, att fadren med förtroende kan lämna det i sin sons, modren i sin dotters händer. — Arbetets uppställning, innehåll och tendenser äro afsedda att blifva ett kraftigt stöd för den ungdom, som öfverskrider hemmets tröskel för att på egen hand pröfva livets kamp, dess mödor och faror, kort sagdt, tillgodogöra sig den stundom ljuftva, stundom bittra smaken af »kunskapens träd på godt och ondt.»

En tredje riktning inom den dåliga kolportage-litteraturen, som ej får glömmas, är den som består af öfversättningar af rysk anarkist-litteratur med blodad tand. Det är den blodiga revolutionens röda fana som här utvecklas. Här skildras hemliga verkstäder för bomb-tillverkning, dynamitattentat, postrån, bankplundringar och politiska mord, allt såsom medel i en föregifven rättfärdighetstjänst. Det är handlingens propoganda för hatets evangelium. Denna kolportage-litteratur är mer än någon annan de dunkla, svåråtkomliga smygvägarnas litteratur.

Och nu verkningarna af all denna förbrytarelitteratur af ena och andra slaget? — Det är ju något som redan det förtjänar uppmärksamhet: de penningevärden, som genom Nick Carter-litteraturen gått ur barns och fattigmans fickor och till stor del äfven ur Sverige i penningekrisens och arbetslöshetens tid. Lågt taget torde det kunna beräknas till 200,000 kronor.

Men hvem kan upptaxera de moraliska värden, som genom kolportage-litteraturen gå förlorade?

Barnet kommer genom förbrytarromanerna under skol- som fritid att lefva i en smutsig fantasivärld och att förlora intresset för det verkliga. Dess tankesällskap under fritiderna blir en utvald samling brottslingar.

Barnet får tidigt smak för dålig litteratur, och det får för visso ej sedermera lätt smak för den verkligt goda. Och som barnets smak fördärfvas, så brutaliseras också dess känslor.

Hur fint har inte J. P. Jakobsen i sin Nils Lyhne erinrat om barnets känslighet för intryck med orden: »Och så växer då Nils upp, och alla barndomsintrycken

sätta sina märken i den mjuka leran, allting formar, allting har betydelse, det verkliga och det drömda, det han vet och det han anar, hvart och ett lägger sina lätt, men säkert dragna linjer, som sedan skola vidare utformas och fördjupas, som sedan skola afrundas och plånas ut». — Ja, afrundas och plånas ut! — men kanske har en författare rätt, då han just med anledning af dessa J. P. Jakobsens ord säger: »det har blifvit allt mera klart för mig, att det är mycket litet som afrundas och nästan intet, som alldeles plånas ut. Det har för mig kommit att stå som något helt visst, att Herman Trier har rätt, när han skrifer: »man bör ständigt komma ihåg, att det inte finns några medel att ur ett barns medvetande få ut hvad som en gång kommit därin».

Det är ju också alls inte svårt att med exempel ur lifvet lämna bevis för den bloddrypande litteraturens skadliga inflytande på barn. — En af Danmarks främste män å fångvårdens område skrifer till mig i ett privat bref: »Från min praktik erinrar jag mig flera exempel på att unga människor organiserat sig som tjuf- och röfvarehorder med anförare och underanförare med antagna romannamn och försett sig med dolkar, revolverar etc., föreskrifvit hvarann stränga lagar för kamratskapet o. s. v. allt med tydliga förebilder från kolportage-litteraturen». — Ur gamla rättegångshandlingar i Stockholm ginge det nog få fram en sorglig historia som bevis på dylik litteraturs verkningar. I konstakademiens gamla hus bodde ett gammalt par, man och hustru, som en morgon befunnos mördade. Brottslingarna, ett par pojkar, infångades och befunnos ha försett sig med italienska namn. De uppgåfvo, att de eggats till brottet genom att läsa italienska rövvareromaner. Den ene af dem dog i fängelset. Den andre färdas fortfarande mellan våra fängelser och bär än i dag i rättegångsreferaten sitt italienska namn från ungdomstiden och sin äfven då antagna kaptentitel. — En från de skånska bygderna sorgligt känd postrånare erkände sig delvis ha fått uppslaget till sitt brott från bandithistorier, och en af de ungdomar öfver hvars hufvud dödsbilan denna sista tid

sväfvat har haft förbrytareböcker bland sin älsklingslitteratur.

Med afsikt har jag tagit samtliga dessa exempel på hur ungdom blifvit påverkad af dålig kolportage-litteratur från tiden innan Nick Carter-häftena började komma ut i marknaden för att därmed också ha erinrat om, att vi visst inte ha skäl att tro allt vara bra därmed att Nick Carter-litteraturen kommit ur världen.

Men som exempel på barnasinnets mottaglighet för intryck af nu nämnda slag förtjänar äfven framhållas något sådant som att, då pressen på äkta Nick-Carter-vis skildrade Bulottis brott, lektes allmänt på Malmö skolgårdar »Bulotti».

Förresten bör nog till ordet om den dåliga kolportage-litteraturen knytas ett ord om prässen. De båda äga ofta starkt släktttycke. Om också mer eller mindre, så gäller det om så godt som alla prässorgan, att de allt för mycket öppna sina spalter för upprörande brottmålsreferat. Hvarför skall allmänheten nödvändigtvis ha del af brottets alla detaljer m. m.? Hvarför fästa uppmärksamheten på alla förbrytelser, som inom och utom landet bli begångna, genom spaltlånga artiklar med ett flertal rubriker, den ena större än den andra, och med markerade underafdelningar? Hvarför skriva om brottslingens föräldrar, syskon och släktingar? Hvarför t. o. m. införa en i allmänhet ändå nog så dåligt utförd bild af brottslingen? — Om någon tyst och stilla under en följd af år offerar sig i kärlekens tjänst för en lidande medmänniska, lär nog hvarken hans gärning eller hans bild komma att synas i någon tidning. Men om någon groft bedrager en människa eller slår ihjäl någon, så kan han nog påräkna att bli både omtalad och afbildad i en daglig tidning.

Säkert är att en stor del af vår präss ej blott är medskyldig till en dålig folkanda utan genom de utförliga brottmålsreferaten äfven till brottsliga handlingar, hvartill den gifvit svaga individer impulsen.

I förut nämnda årsberättelse omtalar slottspastor Wirén åtskilliga exempel från sin erfarenhet. — En ung man, synnerligen klent intellektuellt utrustad,

blef dömd för förfalskning af postanvisningar. Förfalskningen hade skett på ett synnerligen finurligt sätt, och det var omöjligt tänka sig, att den unge mannen själf utfunderat tillvägagångssättet. På fängelsepredikantens fråga härom svarade fången: »Jag läste i tidningen om en som gjort så». — När för åtskilliga år tillbaka Nordlund begått sitt afskyvärda brott och detta noggrannt skildrades i tidningarnas spalter, blef det genom knackningar i fängelsecellernas väggar berättadt af nyintagna fångar för de äldre. Nordlunds brott imponerade tydligen på många af dessa naturer. Det smittade nästan epidemiskt, och verkningarna däraf förnummos ännu flera år efteråt i de svenska fängelserna. — Då en fånge kommer in på fängelset, frågar han gärna: Hvad står där om mig i tidningarna? och man förmärker, att han känner sig som en hjälte, om han förstår, att han blir omtalad i prässen.

Hvad sedan den rätt sinnliga litteraturen angår, så är det i fråga om den svårare att med direkta fakta påvisa dess skadliga verkningar. Men jag har hört nog därom af å kurhus intagna såväl män som kvinnor. Jag skall aldrig glömma den förbannelse en neurasteniker uttalade öfver den å mitt rum å lasarettet omedelbart innan han affördes till hospital. Nog har den sin dryga skuld till hemliga laster och till att mången man inte kan se rent på en kvinna. Den beröfvar ungdomen dess tro på troheten, kärleken och renheten i lifvet och beröfvar den därmed också dess motståndskraft mot lifvets svårigheter och låter den skeptisk och blaserad gå ut i lifvet.

Topelius berättar som gammal, hur han i 16-års åldern köpte en dylik bok. »Den grep ynglingens lekande fantasi, skrifver han. Den drog hans ofördärfvade lifs-åskådning ned i smutsen. Det ville till år med strid och förnedring för att åter kunna förjaga dessa intryck, och kanske utplånades de aldrig helt».

Det är förbjudet att utan läkares recept sälja gift å ett apotek, men andligt gift af värsta slag får säljas af hvilken degenererad kolportör och af hvilken prostituerad kvinna som helst till hvilket barn som helst.

Penningevärde och s. k. personlig frihet få gälla mer än mänskovärde och moralisk kraft.

I barnets århundrade vaccineras de, som utgöra Sveriges framtid, mot att drömma ljust, tänka rent och handla ädelt.

Och gäller frågan verkningarna af rysk anarkistlitteratur med blodad tand, så har den varit den surdeg som genomsyrat en nu organiserad ungdomsskaras tankar, känslor och viljor. — På den till en entusiastisk i vårt land sorgligt känd ung-socialist ställda frågan om betydelsen af ett sydsvenskt samvetslöst prässorgan och dess samvetslöse utgifvare blef svaret: »De betyda intet mot den ryska anarkistlitteraturen».

En sådan ung man yttrade en gång till mig i fängelset: »Vet Ni, pastor, hvad som är Ert och de många föregifna samhällsförbättrarnas fel? — Att Ni inte äro förmögna att hata med det stora hatet». — Jag svarade honom, att han hade rätt. — Vi äro inte förmögna att hata med det stora hatet allt det som förstör Sveriges barn och Sveriges ungdom, ty vi älska inte tillräckligt Sveriges framtid.

Vore Sveriges folk mäktigt den stora kärleken till sin framtid, då vore det också mäktigt det stora hatet till dem som begå moraliska mord på Sveriges ungdom — vore mäktigt en opinion, som lät binda kvarnstenarna ej vid de moraliskt mördade, men vid mördarna.

Och i kampen om det unga Sverige måste uppbyggarna i viss mån begagna sig af nedrifvarnas metoder. På handlingens propaganda måste svaras — ej med lamentationer och ord, utan med *handlingens propaganda*. Skall en dålig kolportage-litteratur utrotas, så sker det ej enbart genom protestmöten, föredrag och förbud, utan genom att vi göra våra motståndares metoder till våra, så att en god kolportage-litteratur blir vapnet mot en dålig.

Och så till kamp ej blott för ungdomen utan *med* ungdomen! — Med mindre ungdomen själf kommer med i kampen vinnes segern svårligen helt, om också alla föräldrar, lärare och ungdomsvänner göra sitt.

Jag vet, att det finns en ungdom, om hvilken de äldre misströsta: den som delvis får sin näring af blodig rysk anarkist-litteratur. Jag vill tro äfven på den. Och jag har fått min tro på den bakom fängelsets dörr. Dock här står ordet om kvarnstenarna fast.

Men när jag ser på denna ungdom, ser jag grundvillkoret för Sveriges väl mer än någonsin ej i förbud och lagar, men i *en ny anda* — i en kristendom, som ej är partiets dräng, utan sanningens, rättfärdighetens och kärlekens tjänare — i en kristendom med rättfärdighet utan hänsyn till höger och till vänster och med kärlekens korsmärken i hand och fot.

Hvad vi behöfva är en folkanda, som får Sveriges folk att i sin taxeringslängd sätta mänskovärde och moralisk kraft framför penningevärde och frihet att beröfva ungdomen renhet och moralisk styrka.

Vill du hindra Sveriges ungdom från att bli vaccinerad mot att drömma ljust, tänka rent och handla ädelt — du gör det bäst genom att med hvarje till buds stående medel ingjuta i den en anda, som vaccinerar den mot hvarje oren dröm, mot hvarje simpel tanke och mot hvarje låg handling.

Sann frihet.

Tal af

C. G. Santesson.

Frihet är en god sak — en af de bästa vi äga — och vi äro också på vakt om vår frihet i olika riktningar med stor ängslan att något intrång skall ske — och det är riktigt. — Men fråga vi oss: hvad är i grund och botten frihet i ett kultursambälle, för en god människa och hygglig medborgare, så få vi väl svara: det är *frihet att handla rätt*, att gagna, att utveckla och befrämja det goda hos sig och andra. Att handla själfsväldigt och hänsynslöst och därvid skada andra eller sig själf, andligen eller lekamligen, därtill borde ingen ha frihet, äfven om på grund af många omständigheter sådant tyvärr ofta sker. När i ett välordnadt kultursambälle allt går till som sig bör, så finnas faktiskt betydande band på den enskildes rätt att göra, hvad han behagar. Men uppfattningen, att dessa band äro berättigade, har blott i vissa riktningar blifvit erkänd och genomförd i praktiken — i andra riktningar råder en fordran på obundenhet, som tyckes vilja tillspetsa sig mer och mer. Och man synes alls icke vilja se och erkänna och taga lärdom af, att det följt och följer svår skada af detta åskådningssätt och dess tillämpning. Medan man t. ex. i allmänhet väl lärt sig inse, att man för motarbetande af smittsamma sjukdomars spridning är skyldig sig själf och andra att underkasta sig betydande inskränkningar i sin personliga frihet; medan detsamma gäller i fråga om uppoffringar för det allmänna i form af skatter, värnplikt o. d., så har man visst icke på samma sätt klart för sig, att man icke i alster af litteratur och konst samt eljest i ord eller bild uppenbarligen får skada sin nästa, förgifta honom i andlig måtto. Eller om man i *princip* erkänner, att sådant ej är rätt, så gör man, när det kommer till praktiken, en massa restriktioner och undan-

flykter — eller man ropar fanatiskt, utan alla medgifvanden: *Akta för all del ordets, prüssens, litteraturens och konstens frihet!*

Man medger nog vanligen, att oanständiga vykort och dito fönsterskyltning, kolportagelitteratur, dåliga biografier o. d. böra beifras. Men om man vågar yrka på, att äfven litteratur, konst och präss böra taga hänsyn till att icke uppenbart skada, då låter det från åtskilliga håll helt annorlunda. På dessa områden skall *allt* gå an och *allt* kunna bjudas åt *alla*. Somliga medge kanske, att en »desinfektion» ibland kunde vara behöflig äfven på nämnda håll; men de frukta *så*, att denna procedur skall skada friheten, att de hellre fördraga smittan och skadan än botemedlet. Och jag vill uttryckligt medgifva, att *sådant kan* botemedlet vara i handen på välmenande men oförstående snärpighet, att nämnda fruktan kan vara berättigad. Ju mer en skapelse, hvares berättigande ur moralisk synpunkt kan ifrågasättas, närmar sig konstverkens område, desto svårare blir bedömandet, desto mera takt och förståelse kräfver det. Men jag tror icke, att *den* rätt känner ansvaret för att icke skada, som utan vidare afvisar »desinfektionen» äfven på dessa områden. Det finnes alster af en osund, pervers åskådning och fantasi, som träda oss till mötes i konstnärlig form, men från hvilka vi dock kunde ha rätt att bli förskonade — jag erinrar, såsom ett ytterligt gående exempel, om en och annan tafla af norrmannen *Edvard Munch*, utställd här i Stockholm för en del år sedan.* Mig synes, att konstens verkliga vänner borde reagera mot dylikt neddragande af konsten — och detsamma gäller på motsvarande sätt äfven inom litteraturens område. Men saken är den, att för närvarande drifves en dyrkan af »konsten för konstens egen skull», en dyrkan af *tekniken* i ord och framställningssätt, i färger och former, och en dyrkan af *originaliteten* på dessa tekniska områden, som ej sällan låter hänsynen till skapelsens inne-

* Vid den nämnda utställningen 1895 förekom bl. a. en naken kvinnogestalt (något mer än bröststycke) i ett slags erotiskt afmattningstillstånd med en ram af spermatozoer, och med ett ofullgånget foster i ena hörnet af taflan.

håll, till dennas syfte, etiska halt och möjligen skadliga inflytande på allmänheten *alltför mycket* stå tillbaka eller rent af falla i glömska. Tekniken är ytterligt viktig i konsten och litteraturen, såsom metoden i vetenskapen, men den bör icke kunna blifva själfändamål, än mindre ge berättigande åt sårande och uppenbart anstötliga framställningar. Om dylika prestationer äro nödvändiga för litteraturens och konstens utveckling, om de måste röra sig på områden, som såra ett flertal vanliga människors anständighetskänsla och lätteligen komma att skada särskildt ungdomen, så håll dylikt tillgängligt blott för sådana litterära, konstnärs- och estetikretsar, som uppskatta och njuta af formen, lika mycket hvad den i sig hyser, men förskona oss andra! Dylika företeelser af oomtvistligt skadlig art på den verkliga litteraturens och konstens områden äro nog kanske ej synnerligen vanliga; men de finnas dock och böra, äfven de, bekämpas.

I sitt tal vid Nobelbanketten 1903 sade *Björnstjerne Björnson* en hel del saker, som kunde förtjäna att vara mer kända, än de antagligen äro. Jag skall ur detta märkliga anförande hämta några punkter, som synas mig återgifva dess väsentliga innehåll.

»Intet», sade Björnson, »har från början så verkat bestämmande på vårt medvetande, som erfarenheten om, hvad som skadar och hvad som gagnar . . . Hur förunderlig synes mig icke därför den läran, att diktens män och kvinnor, innan de gå till sitt verk, helst böra göra sig kvitt medvetandet om godt och ondt. Tänkandet skall göras om till en fotografiapparat, obekymrad om, hvad som skadar eller gagnar, behagar eller misshagar.

Jag skall icke förlora mig i en undersökning af, huruvida någon sund, modern människa numera *kan* frigöra sig från detta under millioner år nedärfda medvetande, som intill nu har styrt generationerna. Jag framkastar blott den lilla frågan: Hvarför föredraga de, som tro sig praktisera sådan frihet från tendens, just den bilden där — och icke den bredvid? Sker det alltjämt rent mekaniskt? Och hvarför äro de bilder, som de så träffa på, nästan allesammans anstötliga? Har det blifvit *så* alldeles utan val?

Jag tror», fortsätter han, »att vi kunna bespara oss att svara. *De* som *vi andra* kunna icke lösgöra sina föreställningar från den nedärfda moraliska värdesättningen; skillnaden är blott den, att *vi tjäna* denna, de andra *göra uppror* emot den. — Jag vill genast tillägga, att icke allt är uppror, som synes så. Mycket, som i dag är ledande, har en gång ansetts revolutionärt. Här vill jag blott fastslå, att de, som förneka, att ett diktverk skall ha en bestämd mening, en tendens, de visa oss i sina egna verk, att också *de* ha en sådan. Med stöd af litteraturhistorien vill jag tillägga, att ju högre verket står på den andliga frihetens stege, desto fastare är tendensen . . .

Härmed har jag intet sagt om tendensens förhållande till konsten, som den *kan* uppelda starkare än något annat, men som den äfven kan bli öfvermäktig: »Ich rieche die Absicht und werde verstimmt» — — —

»Men», fortsätter Björnson, »vi måste få vårt lifsmod styrkt (af litteraturen och konsten), icke försvagadt. Vi måste få den trygga förnimmelsen af, att lifvet har ett välgörande öfverskott, att efter den värsta skräck, den hemskaste förödelse jorden åter öfvergjutes af ett friskt flöde från den eviga källan . . . Hade de, som välja att (i sina skapelser) ge oss skräck (och fasa) . . . eller ord och handlingar, som man helst gömmer undan i blygsel — hade de samtidigt kunnat lyfta oss *öfver* dessa ting i en enda känsla af, att hvad så än händer — lifvet har sitt allt ordnande öfverskott . . . ja, då hade vi därvid känt heligt allvar eller oemotståndlig komik, allt eftersom diktaren ville . . . Där finnes icke det ord, som icke han nämnas, icke den handling eller skräckscen, som icke kan målas, men det måste göras af den, som *kan* . . .» — d. v. s. af den, som äger både den verkliga konstnärens förmåga och den ädla människans ansvarsfyllda idealitet.

»Jag är icke», så slutar Björnson, »en af dem, som tro, att alla ha ansvar, blott diktens, konstens utöfvare intet. Jag menar tvärtom, att de ha det *största*, ty de gå i spetsen, de öppna vägarna och ordna mänsklighe- tens vandringståg».

Så långt Björnson. — Detta är vidsynt, sund idealitet! Efter en sådan måttstock skulle vi helst se, att litteraturens och konstens män och kvinnor rättade och bedömde sina skapelser. Och aflägsna de sig alltför långt från denna sundt ideala norm, så få de finna sig i, att andra opponera sig. Ty vi *få* icke med likgiltighet se, hur andlig smitta af värsta slag sprides under litteraturens och konstens täckmantel och af ängsligt öfverdrifven fruktan för att möjligen skada dessa fördraga hvad som helst.

Det är ett oerhördt svårt arbete, synes det, att uppfostra människor till *moralisk hygien*, till att skatta de högsta ideala värden, sådana som sedlighet och själfaktning, samt dessas bevarande från skada och röta — att skatta dessa *förmer* än en formell frihet, äfven då denna tager sig uttryck i skadligt själfsväld, i företeelser, blotade på all idealitet. Arbetet är svårt i och för sig — än svårare blir det genom hångrinet, genom misstankarna för inskränkthet och snärpighet. Men de, som likväl gripa sig verket an, få göra det med den oförgätliga *Viktor Rydbergs* ord i minnet:

»Bort den blick, som, skarp för hindren,
är för målets skönhet skum!»

Målet, det är en sundare andlig utveckling genom bortrensande af en massa uselhet, genom ökande af ansvarskänslan både hos de producerande inom litteratur och konst och press samt hos den allmänhet, som däraf röner inflytande.

Mätte *alla* parter behjarta, att här är en djupt allvarlig sak före, men att här *icke* är fråga om att komma den litteratur och konst till lifs, som gagna och som äro värda sin fulla frihet, utan blott företeelser af skadlig art!

Vår sträfvan bör under sådana förhållanden kunna påräkna sympati och stöd af alla behjartade män och kvinnor i vårt land.

Slutanförande

af

H. E. Hallberg.

Litteratur, press och bild, — hvilken betydelse ha de icke, dessa tre, för ett folk!

De ge hvar efter sin art förändligade uttryck för folkklifvets egenart. Och å andra sidan ge de ständigt nya intryck och impulser åt folkklifvet; de äro som ständigt porlande flöden, som bevattna folkets lifsträd.

Och bevattningen sker allramäst där, hvarest mottagligheten är störst; vid de känsliga rötter, hvarur folkets framtid växer fram. Jag menar hos ungdomen. Ty det är framför allt den, som läser de skönlitterära alstren och har den fina mottagligheten för dem, så att den kan suga till sig dess innersta saft och förvandla den till lifssaft hos sig själf. Det är framför allt hos den, som den dagligen lästa tidningen droppe på droppe borrar in sina meningar. Det är framför allt hos den, som de bilder, som målas folket för ögonen, bli bestämmande för hela sättet att se på människorna och lifvet.

Hvilken välsignelse, om folkklifvets bevattning genom litteratur, press och bild sker med friskt vatten, med vatten från renade källor; och hvilket fördärf, om den sker med smutsvatten! Vi borde göra allt hvad vi förmå för att få de rena flödena rika, strida och starka och de orena att sina.

Jag vet, att det säges: man kan härvid intet göra, ty just det, att litteratur, press och bild ej blott ge intryck åt ett folks lif, utan också äro uttryck därför, gör, att folket är bundet vid dem, sådana de faktiskt äro för handen, såsom lifvet är bundet vid sina yttringar och dessas återverkan på det själf. Ja, så säger man. Och

så hade det varit, om vi människor hade varit bestämda af samma ofrihetens naturlag, som bestämmer åt plantan hennes utveckling.

Men det är ej så. Vi äro ej blott naturvarer, utan innerst fria och oss själfva bestämmande. Den cirkel, hvarinom hvarje folklif synes vara inestängdt och bundet å ena sidan af sina egna lifsytringar såsom alstring af det själf och å andra sidan af samma lifsytringars återverkan, är en kedja, visserligen af länkar sammansatt, men de länkarna kunna kopplas af från hvarandra och lämna rum för genombrott till frigörelse, blott folket själf vill.

Blott folket själf vill! Här behöfs sedlig vilja i Sveriges land! Men icke först och främst den viljan, som säger nej till det, som är ondt och styggt och besmitteligt, och bjuder, att detta skall höljas eller sköljas eller trängas tillbaka för att förkvävas. Den viljan måste också fram. Men först och främst behöfs viljan, som säger ja och amen till det som är godt och skönt, viljan till det goda, hjärtan, som öppna sig därför, lif, som sträcker sig därefter, handling, som vill ge utrymme däråt och förverkliga det.

Detta är i ett fritt land den enda censur, som duger till gagns. Ty där sådan vilja finns och får göra sig gällande, där skäms skammen. Där utbreder den sig inte — som i vårt land — i skönlitteraturen med stora anspråk sida vid sida med det verkligt sköna, i pressen såsom nyhetsnjutningens finaste krydda, i fönstrens bilder långa gatan fram med vädjan till och med till småbarnens känslor, på varietéer och teatrar med en oblyghet, som bär vittne om, att den tror sig buren af allmän opinion, utan skammen drager sig tillbaka och vantrifs.

Jag nämnde teatern! Jag älskar teatern, *när den bjuder på verklig konst*. Den dramatiska konsten är alla sköna konstners blomma, till hvars frambringande de alla samverkat och i hvilken de förenat sig till en stor totalverkan.

Men teatern är ej blott — hvad den är direkt — en konstanstalt, utan den är tillika en folkuppfostringsanstalt af första ordningen, ehuru den såsom sådan verkar indirekt.

På teatern inte bara läser man om, hurudant lifvet är, eller hör något därom, utan man ser det in concreto; och man ser det koncentreradt kring starka och djupt verkande motiv. På teatern upplefver man lifsöden och deras utveckling enligt lifvets egna lagar. På teatern förnimmer man kraften af de mänskliga lidelserna, så att man inte behöfver stå oförberedd inför dem, då de vilja bryta sig in i ens eget lif.

Måste icke detta verka karaktärsutvecklande på åskådaren, vare sig det är plikt och dygd, som målas en för ögonen upplyftande och hänförande, och synd och last, som framställas i sin fulhet och vederstygglighet, eller det är, såsom i komedien, människolifvets dårskaper och svagheter, som väcka vårt löje, under det att vi själfva, medvetet eller omedvetet, mottaga bestraffningar och maningar? Man kan godt säga, att teatern många gånger verkar vida starkare än direkt moral i lärosatser och predikningar. Den verkar så mycket kraftigare, som intrycket af de lifsbilder, hvarpå den bjuder, är förstärkt på två sätt, dels genom det skönhetsintryck de ge, dels däri- genom att de äro befriade från mycket af det tillfälliga och oväsentliga, som i det verkliga lifvet grumlar alla bilder.

Därför är det icke för mycket att säga, att teatern har till uppgift ej blott att förverkliga konstens själfändamål, utan ock att inom hvarje kulturfolk vara en skola i praktisk visdom, en vägvisare genom lifsförvecklingar. — För att nu inte tala om, hvilken kraft till utjämning af sociala klyftor, som det kan medföra, att människor af skilda samhällslager på teatern sammanföras till glömska af sig själfva och till gemensam hänförelse för det mänskliga såsom sådant i dess allmängiltighet och skönhet.

Men förhåller det sig nu så, har teatern denna betydelse, hvilket fördärf, om den sjunker ned till att vara en anstalt, som förfalskar lifsintrycken, förgyller det som är fult, därför att det är ondt, och förlöjligar det som är skönt, därför att det är godt och ädelt! Ja, äfven om teatern sjunker ned blott till att bli en anstalt för förlustelse — låt vara i och för sig oskyldig —, men där

løjets solsken spelar öfver idel grunda vatten, och inte uppbares åtminstone på djupet af lifsallvar, där sviker teatern sin uppgift att uppfostra och blir på det sättet — negativt — till stor och oberäknelig skada.

Vi borde göra allt hvad vi förmå för att vår dramatiska konst må hjälpas upp, där den håller på att sjunka, och hållas uppe där den har lyftning och ädel hållning. Vi borde gå på teatern, när vi ha tid och råd därtill och andra omständigheter tillstådja det, *men blott till sådana skådespel, som vi ha skäl antaga höra till den verkliga sköna konsten* — sådana gifvas sannerligen också här i Stockholm —, och vi borde samfäldt och energiskt vända ryggen åt den dramatiska skammen, futtigheten och dumheten. Göra vi ej så, söka vi de dåliga skådespelen i stället för de goda, så bidra vi, såvidt på oss ankommer, till att ytterligare neddraga den dramatiska konsten, och vi tvinga dess ofta idealt sinnade utöfvare till sådant, som förnedrar dem äfven personligen och hvaraf de själfva måste känna sig förnedrade. Äfven skådespelare behöfva bröd för att kunna lefva. Men endast sådana skådespel, som draga folk, ge bröd. Vi borde låta de ädla skådespelen ge bröd åt skådespelarna, icke de dåliga.

Ja, vi ville, vi som sammankallat till detta möte, att med oss en skara af Sveriges folk läte sig gripas af nödvändigheten af stegrad kamp för det som är rent och ädelt inom alla lifsområden, och vi ha känt oss särskildt manade att uppfordra till sådan kamp inom råmärkena för litteratur, press och bild.

Man kan naturligtvis vara af olika mening om, hvar gränsen går mellan hvad som är rent och ädelt och bör uppmuntras och hvad som är orent och bör bekämpas. Det finns ensidiga uppfattningar både åt ena hållet och åt andra. Och här ligger en stor fara för den rörelse, som vi önska se stegrad bland oss. Men det finns ett medel, som är godt, när det gäller att motarbeta ensidigheter, ett medel som dessutom passar tidens demokratiska kynne väl; och det är, att skaran af dem, som, med sinne för hvad som är sakens kärna, taga sig saken an, blir stor, så stor som möjligt. Sker detta; kunde man med

bortseende från *jämförelsevis* oväsentliga skiljaktigheter i uppfattningen af hvad som här föreligger, från olika håll ena sig om det hufvudsakliga, så skulle den så uppkomna rörelsen bli sitt eget korrektiv, i det att ensidigheterna afslipades mot hvarandra.

Och jag behöfver ej påpeka, att, äfven om man ser på denna rörelses kraft att slå igenom till framgång och segrar, hänger allt på, att det blir verklig samling af. Endast med förenade krafter förmå vi något. En ensling förmår föga, två tillsammans fyra gånger så mycket som en, tusen tillsammans mångtusende gånger mer än en.

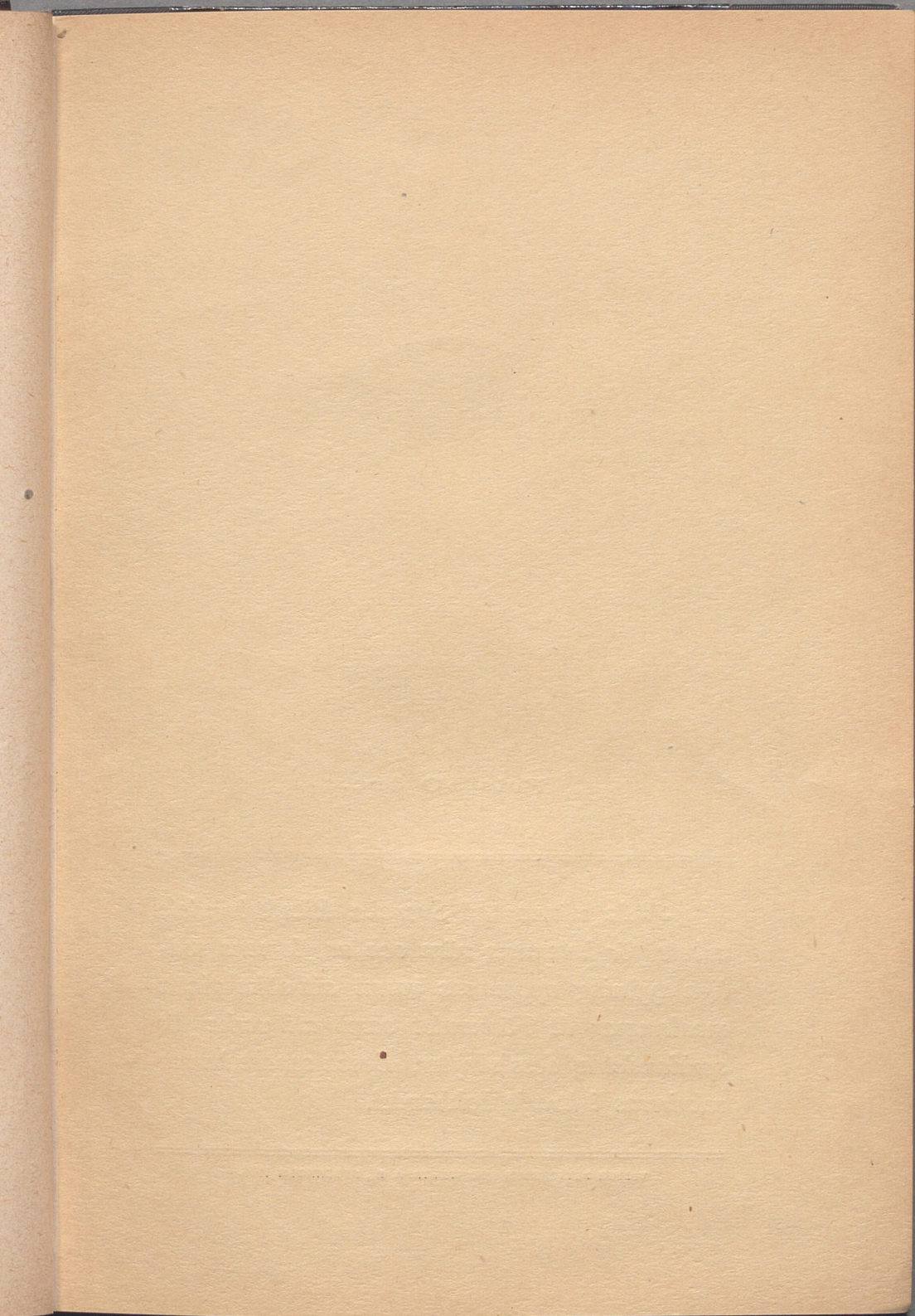
Må vi således samla oss kring saken! Må hvad vi här begynt lända till något godt för folk och land! Ty för vårt folk och vårt land lefva vi. Dess båtnad är äfven vår. Liksom hvarje skamfläck på Sveriges sköld är en skam för oss alla mer eller mindre.

Låt oss sjunga sången till

Vårt land!

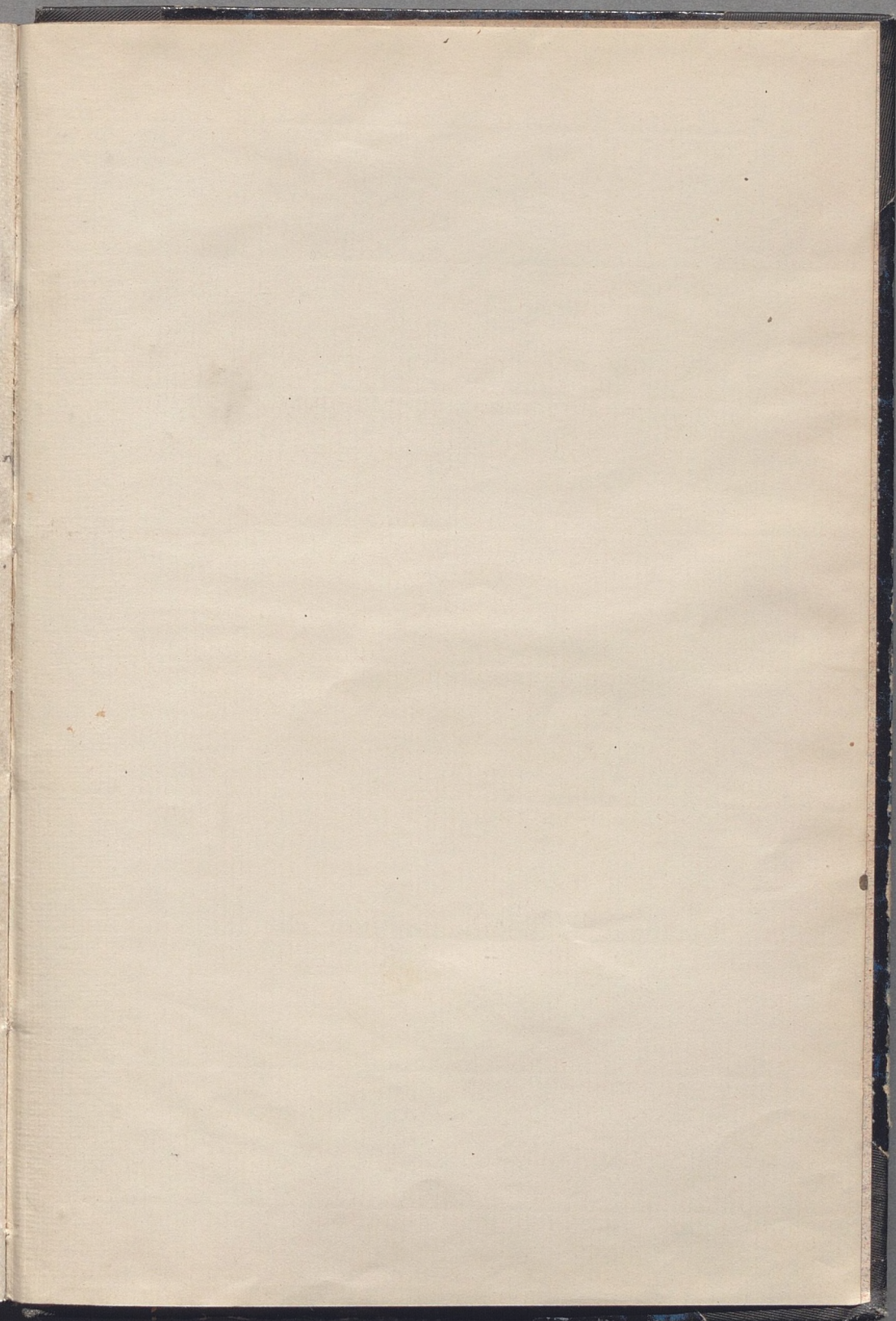
INNEHÅLL:

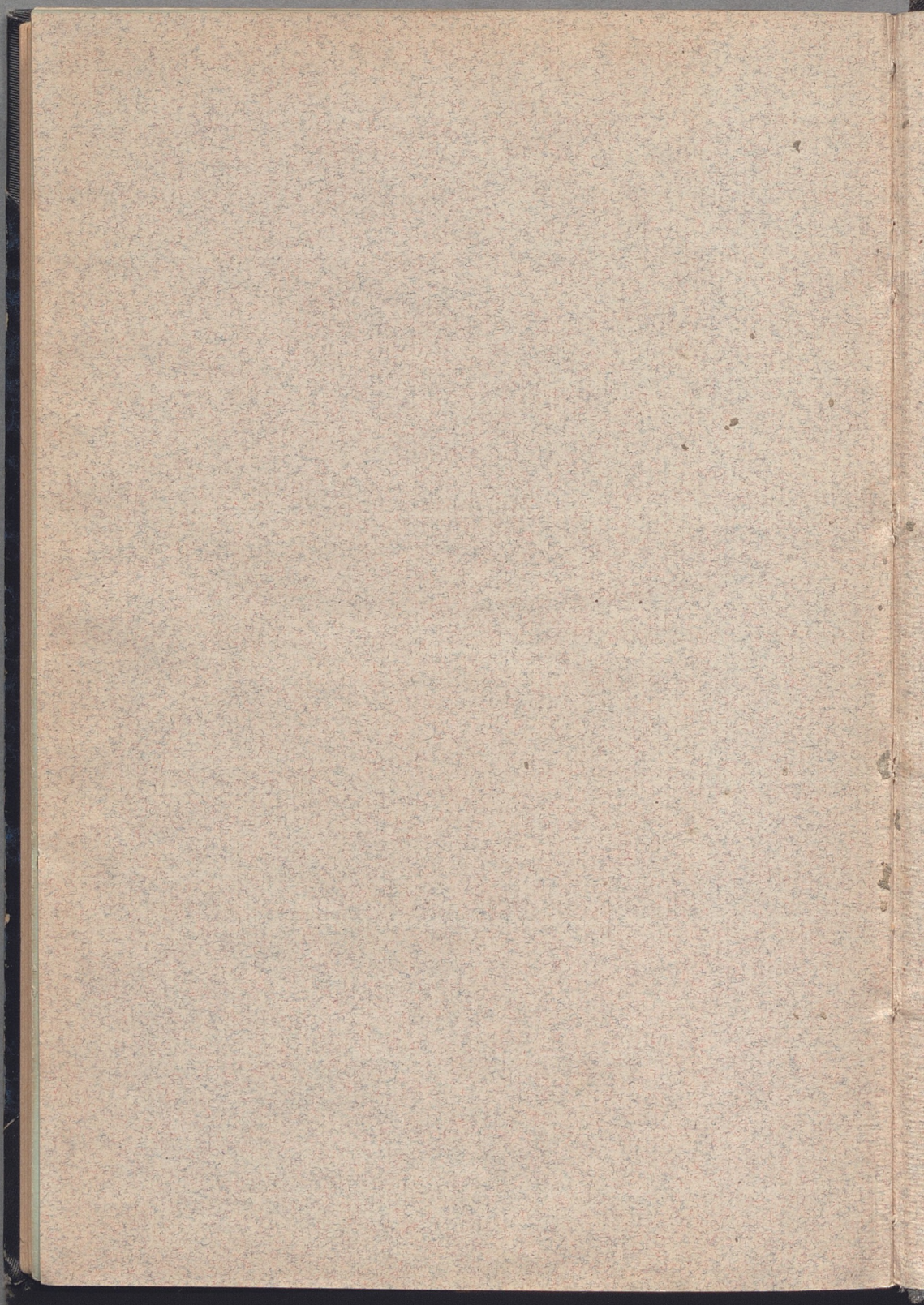
	Sid.
<i>Mot förskämning i litteratur och präss, inledningstal af Cecilia Bååth-Holmberg</i>	3
<i>Hur unga sinnen förgiftas, anförande af Hagbard Isberg</i>	22
<i>Sann frihet, tal af C. G. Santesson</i>	32
<i>Slutanförande af H. E. Hallberg</i>	37

Pris 50 öre.

Alla vänner af Svenska Riksförbundets arbete för hemmens värn och ungdomens sedliga lyftning uppmanas varmt att söka vinna medlemmar åt Förbundet samt att verka för spridandet af dess skrifter. Dessa senare kunna rekvireras i hvarje bokhandel.

Kungl. biblioteket, Stockholm

50001

000 126 039

www.books2ebooks.eu